

6

ความเป็นกลางของอาเซียนและรัฐไทยภายใต้สภาวะแห่งสงคราม ASEAN and Thailand's Neutrality State in The Time of War

ดลนภา นันทวรโรไพร์

Dolnapa Nantawaroprai

ความเป็นกลางของอาเซียนและรัฐไทยภายใต้สภาวะแห่งสงคราม

ASEAN and Thailand's Neutrality State in The Time of War

ดลนภา นันทวโรไพร์¹

Dolnapa Nantawaroprai

¹คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก 3 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย

e-mail : Annbluesky@gmail.com

Faculty of Law Krirk University, 3, Ram Inthra Road, Anusawari Subdistrict, Bang Khen District, Bangkok 10220, Thailand. e-mail : Annbluesky@gmail.com

Received : 21 March 2020 Revised : 21 August 2020 Accepted : 8 September 2020

บทคัดย่อ

ความเป็นกลางของรัฐในภาวะสงครามตามหลักสากล มีแนวคิดและหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก รัฐเป็นกลางต้องไม่เข้าร่วมเป็นฝ่ายในคู่สงครามและไม่ลำเอียงในการปฏิบัติต่อรัฐคู่สงคราม และประการที่สอง รัฐเป็นกลางจะต้องไม่ถูกละเมิดสิทธิและไม่ถูกละเมิดอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ซึ่งเป็นหลักการอันไม่อาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ความเป็นกลางของรัฐในภาวะสงครามจึงเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐที่เป็นกลางเหล่านั้นเอง อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงปัจจุบัน รัฐอาเซียนและรัฐไทยยังไม่มีมาตรการความเป็นกลางตามหลักสากลอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่ารัฐอาเซียนและรัฐไทยจะได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration (ZOPFAN) ในปี ค.ศ. 1967 แล้วก็ตาม แต่การลงนามดังกล่าวเป็นเพียงแต่ความร่วมมือกันกันอย่างหลวมๆ เท่านั้น ยังไม่มีมาตรการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนอันจะนำไปสู่ความเป็นกลางตามหลักสากลได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญอาจมาจากปัจจัยภายในและภายนอกภูมิภาค จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความร่วมมือของรัฐอาเซียนอย่างจริงจังเพื่อบรรลุข้อตกลงการวางตัวเป็นกลางตามหลักสากลดังกล่าวได้

คำสำคัญ : ความเป็นกลางของรัฐ; ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง; สยามภายใต้สงครามโลก ครั้งที่ 1; เสรีไทยภายใต้สงครามโลก ครั้งที่ 2

Abstract

The universal principle of neutrality of states in the time of war is composed of two significant factors. Firstly, neutrality-states shall not participate with belligerent states of warfare. Lastly, the neutrality-states' right and land integrity which inviolable shall not be ignored or violated by the belligerent states. The principle is to guarantee the neutrality-states' own interest. However, ASEAN-states and Thailand since World War I until now have never truly had any measures leading the community to the universal neutrality. Even though they have collectively signed the "Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration (ZOPFAN)" in 1967. The signing of the declaration has not been concretely co-operated among the members, resulting from internal and external threats and influences. To achieve

the universal neutrality of ASEAN-state and Thailand, the co-operation among members must be developed or tightened collectively and seriously.

Keyword : Neutrality State; Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration; The Kingdom of Siam under World War 1; Free Thai Movement under World War 2

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

หากกล่าวถึงหลักความเป็นกลางของรัฐจะแสดงออกอย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะโดยทางพฤตินัยและนิตินัย การเป็นกลางโดยพฤตินัย นั่นคือ การที่รัฐไม่ได้ประกาศความเป็นกลางแต่ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐเป็นกลาง และความเป็นกลางโดยนิตินัยหมายถึงรัฐที่ประกาศความเป็นกลางและปฏิบัติตามพันธะของรัฐที่เป็นกลางพึงปฏิบัติ (กรินทร์ ธนูเทพ, 2555) การประกาศความเป็นกลางจึงจำเป็นเมื่อเกิดสภาวะสงคราม ตามสนธิสัญญากรุงเฮก กล่าวไว้ว่า คู่สงครามต้องแจ้งการเกิดสงครามไปให้รัฐเป็นกลางทราบโดยมิชักช้า เมื่อรัฐเป็นกลางทราบสถานะสงครามแล้วก็จะตัดสินใจว่าจะอยู่เป็นกลางหรือไม่ ซึ่งถ้าต้องการเป็นกลางรัฐที่เป็นกลางจะต้องประกาศความเป็นกลางของตน ในกรณีที่มีได้ประกาศความเป็นกลาง และไม่ได้เข้าร่วมสงคราม ทั้งมิได้มีท่าทีช่วยเหลือคู่สงครามฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่ารัฐนั้นเป็นกลางซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของประเทศเป็นกลางพึงปฏิบัติ และคู่สงครามก็จะต้องเคารพสิทธิความเป็นกลางของรัฐนั้นด้วย (กรินทร์ ธนูเทพ, 2555) สำหรับความเป็นกลางของรัฐไทย เริ่มขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น สยามได้ประกาศนโยบายเป็นกลาง ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2457 แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น แสดงให้เห็นว่าความเป็นกลางแต่แรกเริ่มของรัฐไทยก็ได้ยืนอยู่บนหลักการความเป็นกลางตามระบบสากล โดยเมื่อ ในวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1917 ประเทศไทยได้เข้าทำสงครามกับจักรวรรดิเยอรมนีและพันธมิตร คือ ออสเตรีย-ฮังการี ด้วยเหตุที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อฝ่ายสัมพันธมิตรมาก่อนหน้านั้นช้านานแล้ว การประกาศสงครามของ รัชกาลที่ 6 ในฐานะประมุขของรัฐ ที่ไม่ตัดสินใจประกาศสงครามในเบื้องต้น ซึ่งเหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งเป็นเพราะจะต้องมั่นใจว่ารัฐบาลสยามขณะนั้นสามารถควบคุมสถานการณ์ความมั่นคงภายในได้ สาเหตุที่ต้องคำนึงถึงปัญหาความมั่นคงภายในเป็นเพราะมี “ชาวต่างด้าวชนชาติศัตรูผู้พำนักในราชอาณาจักรเป็นจำนวนมากหลาย” และที่สำคัญอีกประการก็ คือ จะต้อง “แสวงหาผู้มาทำหน้าที่แทนชนชาติศัตรูผู้ชำนาญเฉพาะวิชาที่มีความสำคัญและรับราชการอยู่ในประเทศไทย” ซึ่งประมาณการว่ามีชาวเยอรมันกระจัดกระจายทั้งในพระนครและต่างจังหวัดราว 200 คน (สุชาติ บำรุงอยู่, 2559)

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจชี้ทิศทางสยามในขณะนั้น มาจากสถานการณ์ของความขัดแย้งใหญ่ของรัฐมหาอำนาจยุโรป กล่าวคือ ฝ่ายที่สยามเข้าร่วมรบด้วยนั้นจะต้องไม่กลายเป็น “รัฐผู้แพ้สงคราม” เพราะหากผลของสงครามเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็คงกลายเป็น “หายนะใหญ่” ของประเทศหลังจากการเผชิญกับการคุกคามของรัฐมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมมาแล้ว และขณะเดียวกันก็อาจส่งผลให้สยามตกเป็น “เมืองขึ้น” ดังนั้น ก่อนที่สยามจะตัดสินใจประกาศสงคราม ในเดือนกรกฎาคม 2460 นั้น จุดพลิกผันของสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2459 คือ การประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุผลที่เรือด่าน้ำเยอรมนีจมเรือโดยสารลูซิตาเนีย ในทางประวัติศาสตร์สงครามแล้ว การประกาศสงครามของประธานาธิบดี วูดโร วิลสัน คือเป็น “จุดเปลี่ยน” ของกระแสสงคราม และเป็นการยืนยันว่า โอกาสของเยอรมนีที่จะชนะสงครามเป็นไปได้ยากมากขึ้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนท่าทีของสยาม ทั้งนี้

เมื่อได้มีการตัดสินใจประกาศสงครามของราชสำนักสยาม เมื่อปลายเดือนมิถุนายน 2460 เมื่อรัชกาลที่ 6 ทรงเรียกประชุมลับและมีพระราชวินิจฉัยว่า “สยามจะรักษาความเป็นกลางต่อไปไม่ได้ จำเป็นต้องประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี” ซึ่งการประชุมลับครั้งนี้ก็คือ การยืนยันว่าสยามพร้อมจะเข้าร่วมสงคราม (สุรชาติ บำรุงอยู่, 2559) สิ่งที่รัฐบาลสยามดำเนินการกับฝ่ายมหาอำนาจกลางหลังจากการประกาศสงคราม คือ

- 1) เข้ายึดเรือของเยอรมนีที่จอดอยู่ในน่านน้ำของสยาม ซึ่งเรือที่ถูกยึดนี้มีระวางขับน้ำรวมแล้วประมาณ 18,000 ตัน และสัมพันธมิตรถือว่าเรือเข้าศึกที่ถูกยึดนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาลสยาม
- 2) เมื่อประกาศสงครามแล้ว ก็เท่ากับว่าบุคคลสัญชาติเยอรมันและออสเตรีย-ฮังการี เป็น “ชนชาติศัตรู” ไปโดยทันที
- 3) เซลยศึกชาวเยอรมันที่ถูกจับกุมนั้น รัฐบาลสยามได้ดูแลเป็นอย่างดี และต่อมาสัมพันธมิตรได้ขอให้สยามส่งเซลยศึกเหล่านี้ไปคุมขังที่อินเดีย ซึ่งสยามก็จัดการให้

นอกจากจะควบคุมเซลยศึกแล้ว รัฐบาลสยามให้การสนับสนุนที่สำคัญ คือ การตัดสินใจเตรียมส่งกำลังพลอาสาสมัครชาวสยามเข้าสู่สนามรบในยุโรป ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ทหารสยามออกรบในสมรภูมิตะวันตก ต่อมาในสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเริ่มสงครามนั้นไทยประกาศตนเป็นกลางอีกเช่นกัน แต่ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นนำเรือรบบุกขึ้นชายทะเลภาคใต้ของไทยโดยไม่ทันรู้ตัว รัฐบาลต้องยอมให้ญี่ปุ่นผ่าน ทำพิธีเคารพเอกราชกันและกัน กลุ่มคนไทยบางส่วนโดยเฉพาะในต่างประเทศได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทย (Free Thai Movement) ดำเนินช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร จึงช่วยให้ไทยรอดพ้นจากการแพ้สงคราม ซึ่งในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา (อภิญา เลื่อนฉวี, 2562) ภายหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ ได้พยายามสร้างความไว้วางใจจากฝ่ายพันธมิตร โดยในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศว่า การประกาศสงครามของรัฐบาล จอมพลป. พิบูลสงคราม เป็นโมฆะ เนื่องจากเป็นการประกาศโดยพลการ มิได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทั้งคณะก็ได้ให้การรับรอง (อภิญา เลื่อนฉวี, 2562) ซึ่งสหรัฐอเมริกาให้การรับรองการประกาศดังกล่าว ต่อมาไทยได้เจรจาเลิกสถานะสงครามกับอังกฤษ เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 และกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489

เหตุผลที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะเรามีกำลังน้อยเมื่อญี่ปุ่นบุกจึงไม่สามารถต่อต้านได้ และเพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นในด้านเศรษฐกิจและการเมือง ผลของสงครามต่อไทย คือ ไทยต้องส่งทหารไปช่วยญี่ปุ่นรบได้ดินแดนเชียงตุง และสิ่งจังหวัดภาคใต้ที่ต้องเสียแก่อังกฤษกลับมา แต่ต้องคืนให้เจ้าของเมื่อสงครามสงบลงเกิดขบวนการเสรีไทย ซึ่งให้พ้นจากการยึดครอง ไทยได้รับเกียรติเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยไทยร่วมกับประเทศสมาชิกในอาเซียนร่วมกันผลักดันปฎิญญากรุงเทพฯ ในปี ค.ศ.1967 คือ ปฎิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 1 เป็นผลลัพธ์จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ณ เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้นำชาติอาเซียนซึ่งในขณะนั้นมี 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ร่วมกันลงนามในปฎิญญาฉบับนี้ ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ปฎิญญาว่า ด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 1 ถือเป็นเอกสารอาเซียนฉบับที่สามหลังจากมีการลงนามก่อตั้งอาเซียนในปี ค.ศ. 1967 และการลงนามปฎิญญา ว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง

(Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration (ZOPFAN) หลังจากที่ถูกแทนประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1967 อาเซียนมีเพียงแค่การจัดองค์กรอย่างหลวมๆ และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการต่างๆ ก็ไม่ชัดเจน

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคทศวรรษที่ 1970 นั้นตกอยู่ในสภาพสนามรบของประเทศมหาอำนาจและความไร้เสถียรภาพ โดยทั่วไปแล้วทางเลือกในการเสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาคเพื่อต่อสู้กับภัยจากภายนอกภูมิภาคในขณะนั้นมีอยู่ 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การสร้างพันธมิตรและแนวร่วม (2) การยึดหลักความเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และ (3) การจัดองค์กรและสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาค สำหรับในข้อ (1) และ (3) นั้นอาเซียนได้ริเริ่มดำเนินการแล้วตั้งแต่ก่อตั้งองค์การอาเซียนตามปฏิญญากรุงเทพฯ ในปี ค.ศ. 1967 ดังนั้น ZOPFAN จึงเป็นความพยายามที่จะเติมเต็มความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไชยวัฒน์ คำชู, 2558)

ความเป็นกลางในช่วงทศวรรษ 1970 นั้นอยู่ภายใต้สภาวะที่ไม่สามารถดำรงความเป็นกลางได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ คือ กลุ่มที่อยู่ในโลกเสรีประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย ซึ่งเป็นสมาชิกอาเซียนที่ประกาศเขตความเป็นกลาง อีกกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของเวียดนามซึ่งปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์และมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในลาวและกัมพูชา ส่วนพม่าปกครองโดยรัฐบาลทหารและปิดประเทศเนื่องจากทำสงครามกับเวียดนามเหนือ สำหรับบรูไนยังอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ เขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางที่ประกาศจึงมุ่งใช้กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด มิได้จำกัดอยู่กับประเทศสมาชิกอาเซียนเท่านั้น

เป้าหมายและเจตนารมณ์ของอาเซียนในเรื่องความเป็นกลางอย่างมีนัยยะ มุ่งไปที่การต่อต้านรัฐฝ่ายคอมมิวนิสต์มากกว่าการเป็นกลางตามหลักสากล โดยการประกาศเป็นเขตที่ปลอดจากการแทรกแซงไม่ว่าในรูปแบบใดหรือวิธีการใดจากประเทศภายนอก เพิ่มหลักการหรือเงื่อนไขใหม่มากกว่าความเป็นกลางที่เคยมีมาก่อนบนโลกนี้ ซึ่งห้ามประเทศใดๆ แทรกแซงประเทศที่เป็นกลางถาวรด้วยกำลังอาวุธเท่านั้น มิใช่การแทรกแซงในทุกรูปแบบ ทั้งนี้ประกาศอาจจะมีหวังห้ามการแทรกซึมด้วยวิธีการบ่อนทำลายความมั่นคงด้วยการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือการใช้วิธีการกดดันทางเศรษฐกิจเพื่อทำลายความมั่นคงของประเทศที่เป็นกลาง การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์และการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ มิได้อยู่ในความหมายของความเป็นกลางแบบรัฐสวัสดิหรือออสเตรีย ซึ่งอาเซียนเองไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามหลักความเป็นกลางถาวรในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามมิให้กองกำลังต่างชาติในดินแดนที่เป็นกลาง แต่อาเซียนยังเพิ่มกฎเกณฑ์ของความเป็นกลางให้กลายเป็นความเป็นกลางทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองหรือทางด้านอื่นด้วย ซึ่งเป็นด้านที่ไม่สามารถที่จะวางตัวกลางเช่นกัน เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งขัดกับหลักความเป็นกลางตามความหมายของอาเซียนเอง

ในปัจจุบันนี้ ภัยอันตรายจากลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่มีแล้ว หากจะพิจารณาเขตความเป็นกลางของอาเซียนอีกทีก็ควรหลีกเลี่ยงการเอาอุดมการณ์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องตามประกาศ ค.ศ. 1971 อีก เพราะทำให้ไม่สามารถตั้งระบบความเป็นกลางที่ทุกฝ่ายต้องยอมรับสิทธิและหน้าที่ตามหลักการต่างตอบแทนกัน เขตความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงควรเป็นเขตความเป็นกลางแบบดั้งเดิม หลักการสำคัญของความเป็นกลางแบบดั้งเดิม คือ ประเทศที่เป็นกลางจะต้องไม่เป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศใดๆ ห้ามมีฐานทัพต่างประเทศในดินแดนที่เป็นกลาง และเมื่อเกิดสงครามห้ามประเทศที่เป็นกลางเข้าเกี่ยวข้องกับการสู้รบหรือ

เข้าข้างคู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หลักความเป็นกลางที่จะได้รับการรับรองจากประเทศอื่นๆ จะต้องเป็นหลัก การที่ตั้งไว้ถาวรเพื่อให้ประเทศอื่นๆ เชื่อมั่นว่า เขตความเป็นกลางจะไม่เป็นภัยอันตรายต่อประเทศของตนใน อนาคต ดังตัวอย่างที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ยึดถือความเป็นกลางมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว และประเทศ ที่ใกล้ชิดสมาพันธ์รัฐสวิตเซอร์แลนด์คือสหพันธ์รัฐออสเตรีย ก็ดำเนินตามหลักการเช่นเดียวกันนี้ ในความเป็น กลางของสหพันธ์รัฐออสเตรีย นั้น ได้มีประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สหพันธ์รัฐสเปน สาธารณรัฐ ฝรั่งเศส ยอมรับเพราะเมื่อสหพันธ์รัฐออสเตรีย ประกาศความเป็นกลางถาวรเท่ากับว่าสหพันธ์รัฐออสเตรีย ละทิ้งการขยายอำนาจไปยังประเทศอื่น ๆ เพื่อสร้างจักรวรรดิใหญ่ที่ออสเตรียเป็นอยู่ก่อนสงครามโลกครั้งที่1 การยอมรับรองความเป็นกลางของสหพันธ์รัฐออสเตรียจึงได้ผลตอบแทนในลักษณะที่จะไม่ต้องกังวลถึงภัย คุกคามจากออสเตรียอีก เพราะออสเตรียจะคงสภาพเป็นประเทศเล็กๆ ที่ไม่เป็นภัยต่อประเทศอื่นอีก

ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประกาศจะพยายามทำในสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เขตความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการรับรองนั้นก็ไม่ว่าจางตัวเป็นกลาง เนื่องจากในขณะที่ประกาศเขตความเป็นกลางนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียน คือ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์มีฐานทัพสหรัฐอเมริกาหลายฐานทัพตั้งอยู่อย่างถาวร กองทัพสหรัฐใช้ราชอาณาจักรไทยเป็นฐานในการทำสงครามเวียดนาม การมีทหารต่างชาติอยู่ในประเทศของ สมาชิกอาเซียนนั้น ย่อมไม่ได้เป็นการกระทำที่แสดงถึงการยึดหลักการความเป็นกลางที่อาเซียนประกาศใช้ นอกจากนี้สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพันธมิตรทาง ทหารที่ขัดกับหลักความเป็นกลางและมีประเทศสมาชิกอาเซียน คือ ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ ก็ยังไม่มีกรบอกเลิก หากมีแต่เฉพาะสำนักงานซีโต้เท่านั้นที่ถูกยุบใน ค.ศ. 1977 ตามนโยบายที่ ประธานาธิบดีนixonของสหรัฐอเมริกาประกาศถอนถอนตัวออกจาก สาธารณรัฐเวียดนามใต้ว่าสหรัฐอเมริกา จะไม่กลับเข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาบนแผ่นดินเอเชีย (Greg Grandin, 2015)

จึงเห็นว่าการประกาศของสหรัฐอเมริกาในการถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ โดยสาเหตุภายในของ สหรัฐอเมริกาเองที่ประชาชนชาวอเมริกันไม่ต้องการทำสงครามอีกต่อไปไม่ได้เกิดจากการถอนตัวอันเนื่องมา จากการเคารพต่อหลักการความเป็นกลางของอาเซียน และเมื่อเวียดนามเหนือได้รวมกันได้โดยการสนับสนุน จากสหพันธ์รัฐสเปนก็ส่งกองกำลังเข้าไปในราชอาณาจักรกัมพูชา การที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามส่ง กองทัพเข้ายึดครองราชอาณาจักรกัมพูชาจึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นกลางในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้เพราะประเทศที่เป็นกลางจะต้องไม่ส่งกองทัพไปรุกรานประเทศอื่น ซึ่งเป็นข้อแลกเปลี่ยน กับประเทศที่เป็นกลางจะไม่ถูกรุกราน เขตความเป็นกลางที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกาศไว้จึงถูกละเมิด โดยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอีกครั้ง (สมบุรณ์ เสงี่ยมบุตร, 2560)

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกลาง

1. หน้าที่ของชาติที่เป็นกลาง ประเทศที่เป็นกลางต้องละเว้นจากการมีส่วนร่วมในการสู้รบ มีหน้าที่ ป้องกันความเป็นกลางและไม่ลำเอียงในการปฏิบัติต่อประเทศคู่สงครามทุกฝ่าย โดยการปฏิบัติดังนี้ การละเว้น จากการมีส่วนร่วมในการต่อสู้ ชาติเป็นกลางต้องละเว้นการต่อสู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการสู้รบ ซึ่งมี ข้อห้ามที่สำคัญ คือ

1.1 ห้ามประเทศเป็นกลางส่งกองทัพเรือหรือหน่วยอาสาสมัครไปช่วยคู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

1.2 ห้ามชาติเป็นกลางส่งเรือรบให้แก่ชาติคู่สงคราม

1.3 ชาติเป็นกลางต้องละเว้นจากการให้บริการที่ไม่เป็นกลาง เช่น การขนส่งทหารหรือของต้องห้าม

ในยามสงครามให้แก่ประเทศคู่สงคราม ยกเว้นการช่วยบริการขนส่งนักรบ

1.4 การป้องกันความเป็นกลาง ชาติเป็นกลางต้องป้องกันรักษาความเป็นกลางทั้งดินแดนทางบก น่านน้ำภายในทะเลอาณาเขตและน่านฟ้าที่อยู่เหนือดินแดนทางบก น่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขตโดยมีหน้าที่ดังนี้ ห้ามกองทัพอากาศผ่านดินแดนของชาติเป็นกลาง หากมีการฝ่าฝืนจะถูกจับและปลดอาวุธ ห้ามเครื่องบินรบของคู่สงครามบินผ่านน่านฟ้าที่เป็นกลาง หากมีการฝ่าฝืนจะถูกจับและปลดอาวุธ ห้ามเรือรบคู่สงครามใช้น่านน้ำที่เป็นกลางปฏิบัติการรบหรือเป็นฐานปฏิบัติการรบทางเรือ เรือรบคู่สงครามที่เข้ามาในน่านน้ำที่เป็นกลางจะถูกไล่ออกไปหากไม่ยอมออกไปจากน่านน้ำที่เป็นกลาง ชาติเป็นกลางต้องจับกุมและปลดอาวุธ รวมทั้งการดำเนินการตรวจยึดเรือและสินค้าในน่านน้ำที่เป็นกลางหรือนำเรือที่ยึดนอกเขตน่านน้ำที่เป็นกลางเข้ามาในน่านน้ำของประเทศเป็นกลาง ประการสำคัญห้ามรัฐเป็นกลางสร้างเรือรบให้แก่คู่สงครามหรือห้ามเพิ่มอุปกรณ์หรืออาวุธซึ่งจะเพิ่มกำลังสู้รบให้แก่เรือรบคู่สงครามในน่านน้ำกลาง

1.5 การไม่ลำเอียงในการปฏิบัติต่อคู่สงครามชาติเป็นกลางจะต้องไม่ลำเอียงในการปฏิบัติต่อคู่สงคราม ต้องปฏิบัติต่อคู่สงครามอย่างเสมอภาคในเรื่องที่สำคัญ ดังนี้ (สมบูรณ ส่องยมบุตร, 2554) ให้เรือสินค้าคู่สงครามทั้ง 2 ฝ่ายเทียบท่าได้ให้เรือรบของคู่สงครามเข้าท่าได้ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ อย่างเช่น ให้เข้าท่าได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง หรือช่วยซ่อมเรือตามความจำเป็นเท่านั้น อนุญาตให้เชื้อเพลิงและอาหารแก่เรือรบคู่สงครามทั้งสองฝ่าย ตามความจำเป็นและเท่าเทียมกัน เพื่อกลับฐานทัพใกล้ที่สุด หรืออาจให้ในปริมาณพอใช้ได้ 30 วันแล้วไม่ให้เรือรบลำเดิมอีกภายใน 3 เดือน ฯลฯ

2. สิทธิชาติเป็นกลาง ชาติเป็นกลางจะได้รับสิทธิต่างๆ เพื่อไม่ให้ประเทศถูกกระทบกระเทือนจากสงครามเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งมีความละเมิดมิได้ของดินแดนที่เป็นกลาง สิทธิในการเดินเรือและการค้าขายกับคู่สงคราม

2.1.1 ดินแดนที่เป็นกลางจะได้รับสิทธิต่างๆ เพื่อไม่ให้ประเทศเป็นกลางถูกกระทบกระเทือนจากสงครามเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งมีความละเมิดมิได้ของดินแดนที่เป็นกลาง สิทธิในการเดินเรือและค้าขายกับคู่สงคราม

2.1.2 ดินแดนที่เป็นกลางถูกละเมิดมิได้ (อภิญา เลื่อนฉวี, 2562)

ดินแดนของชาติที่เป็นกลางจะได้รับการเคารพจากคู่สงครามในเรื่องต่างๆ กล่าวคือ ชาติคู่สงครามจะไม่ทำสงครามในดินแดนของชาติเป็นกลาง ทั้งดินแดนทางบก ทางน้ำ ทางทะเล และน่านฟ้าของชาติเป็นกลาง ชาติคู่สงครามจะไม่เดินทัพผ่านดินแดนทางบก น่านน้ำ ทางทะเล และ น่านฟ้าที่เป็นกลาง หากฝ่าฝืนจะถูกจับกุมและปลดอาวุธ ชาติคู่สงครามจะไม่ตรวจยึดเรือและสินค้าในน่านน้ำกลางหรือนำเรือที่ยึดเข้ามาในน่านน้ำกลาง เพราะน่านน้ำกลางอยู่นอกเขตสงคราม รวมทั้งสิทธิในการเดินเรือของชาติเป็นกลางในยามสงคราม ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้า การปิดอ่าวและการขนส่งทหารและอาวุธ โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไข และมีสิทธิเดินเรือในทะเลหลวงและน่านน้ำคู่สงคราม เรือสินค้าชาติเป็นกลางสามารถคุ้มครองสินค้าชาติเป็นกลาง และสินค้าของชาติศัตรูที่อยู่ในเรือและจะไม่ถูกยึดโดยประเทศคู่สงคราม ยกเว้นยุทธปัจจัยหรือสินค้าต้องห้ามในยามสงคราม ประการสำคัญเรือ ชาติเป็นกลางต้องเคารพการปิดอ่าว คือ ไม่ทำการฝ่าแนวล้อมของกองกำลังทางเรือที่ทำการปิดอ่าวเรือชาติเป็นกลางที่ละเมิดความเป็นกลาง โดยการช่วยขนส่งทหารเรืออาวุธให้แก่ประเทศคู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประเทศที่ร่วมสงครามอีกฝ่ายหนึ่งจะสามารถจับและยึดเรือได้เมื่อตรวจพบทหารคู่สงครามจะถูกจับไว้เป็นเชลยศึก ส่วนอาวุธจะถูกยึด

ดังนั้น ความเป็นกลางมักเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างรัฐสองฝ่าย และสถานการณ์ของความขัดแย้งอาจนำไปสู่สงครามระหว่างรัฐ สถานะของสงครามนั้น ตามแนวคิดสงครามในทางระหว่างประเทศ War of

Law หรือ De Jure Belli Ac Pacis กล่าวว่า การทำสงครามที่ถูกต้องกฎหมายจะต้องเป็นสงครามที่ยุติธรรม คือ สงครามที่ทำเพื่อตอบโต้การกระทำที่ไม่ยุติธรรม (สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร, 2560) สาเหตุการเกิดสงครามในโลกนี้จึงมาจากความไม่ยุติธรรม ถ้ามีความยุติธรรมจากรัฐคู่กรณี หรือไม่ละเมิดรัฐคู่กรณีก็ไม่มีสาเหตุขวนแห่งสงคราม แต่รัฐหลายๆ รัฐมักอ้างเหตุแห่งสงครามเพื่อให้เป็นไปตามหลักการแห่งการก่อเกิดสงครามได้ตลอดเวลา แต่เดิมในยุคกลางช่วงปลาย Hugo Grotius (ค.ศ. 1583- 1645) บิดาแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ ได้ให้ความเห็นในเรื่องสงครามและถือเป็นตำราเล่มแรกๆ ที่เกี่ยวกับสันติภาพและสงคราม กล่าวคือ สงครามเป็นสิ่งที่ต้องกับธรรมชาติและชีวิตในสังคม และเป็นสิทธิของรัฐที่จะทำสงครามได้ แต่จะต้องมีเหตุผลยุติธรรมในการทำสงคราม ไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. กระทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง หรือทรัพย์สิน
2. สงครามที่เพื่อลงโทษแก่ผู้ละเมิดสิทธิอันชอบธรรมอย่างร้ายแรง

สงครามจึงเป็นเรื่องที่ขอบด้วยกฎหมายเมื่อเป็นสงครามที่ยุติธรรม (กรันด์ ธนุเทพ, 2555) ดังนั้นจะเห็นว่า สงครามจะเกิดขึ้นได้ต้องมีปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ความสมบูรณ์มั่งคั่งของทรัพยากรธรรมชาติ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีความพยายามที่จะพัฒนาข้อตกลงระหว่างประเทศที่เรียกว่า สนธิสัญญาแวร์ซาย ผลจากสนธิสัญญาฯ ได้กำหนดให้จักรวรรดิเยอรมันต้องยินยอมรับผิดชอบในฐานผู้ก่อสงคราม แต่เพียงผู้เดียว เยอรมนีถูกปลดอาวุธ ถูกจำกัดอาณาเขตดินแดน รวมไปถึงต้องชดเชยค่าปฏิบัติสงครามให้แก่กลุ่มประเทศฝ่ายไตรภาคีเป็นจำนวนมหาศาล สนธิสัญญาดังกล่าวได้ถูกทำลายด้วยเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นภายหลังปี ค.ศ. 1932 (Terry D Gill and Dieter Fleck, 2015)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ทำให้สถาบันความเป็นกลางสิ้นคลอนเพราะชาติที่ร่วมในสงครามมีถึง 34 ประเทศ และมีการละเมิดพันธะของประเทศเป็นกลาง โดยการเข้าช่วยเหลือคู่สงคราม เช่น อเมริกา ซึ่งได้ยึดถือนโยบายความเป็นกลางมาตลอดได้ให้ความช่วยเหลืออังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศที่ได้ยอมรับโดยสนธิสัญญาให้เป็นกลางถาวร เช่น เบลเยียม และลักเซมเบิร์ก ถูกเยอรมันรุกราน คงเหลือแต่สวิสเซอร์แลนด์ประเทศเดียวที่ยังคงรักษาความเป็นกลางอยู่ได้ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้มีความเห็นว่าสถาบันความเป็นกลางไม่ควรจะมีอีกต่อไป (กรันด์ ธนุเทพ, 2555)

สภาวะสงครามยุคใหม่

ในสถานการณ์ปัจจุบันรูปแบบการทำสงครามเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นหลักการประกาศสงคราม ยุทธวิธีที่ใช้ปฏิบัติการในสงคราม กรณีการลอบสังหารผู้นำทางทหารของสาธารณรัฐอิสลามอิหร่านนั้น เป็นรูปแบบการลอบสังหารโดยการใช้อาวุธและโดรนซึ่งสามารถกำหนดพิกัดและความแม่นยำในการใช้อาวุธตรงไปยังศัตรูได้อย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีจึงเป็นปัจจัยและตัวกำหนดถึงรูปแบบยุทธวิธีของการทำสงครามแบบเดิมได้หมดสิ้นไปแล้ว หลักการที่รัฐจะต้องประกาศสงครามซึ่งกำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก จึงไม่อาจบังคับใช้ได้ในปัจจุบัน (Fischer Aunesluoma and Makko, 2019) การประกาศสงครามโดยหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ต้องรอให้สภานุมัติ ซึ่งการดำเนินการต้องใช้เวลาเป็นเหตุให้คู่สงครามได้ล่วงรู้และเตรียมการป้องกัน (Lwando Xaso, 2020) แต่อย่างไรก็ตามการเตรียมการป้องกันนั้นสามารถใช้ได้เฉพาะการรบในรูปแบบเดิมที่อาวุธยังไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพขึ้นสูงเช่นในปัจจุบัน ซึ่งการโจมตีที่มีศักยภาพที่รัฐมหาอำนาจทั้งหลายต่างประกาศแสนยานุภาพว่าประเทศตนต่างมีเทคโนโลยีห้วงอวกาศที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทั่วโลก ดังนั้น การโจมตีจึงไม่อาจให้ศัตรูได้รู้ล่วงหน้าก่อนได้ ประมุขหรือผู้นำจึงมัก

สั่งการโดยการตัดสินใจทันทีในการโจมตีหรือตอบโต้ อนึ่ง หากรัฐใดประกาศสงครามออกไปย่อมเป็นสิ่งที่จะผิดกฎหมายระหว่างประเทศตามกฎหมายบัตร สหประชาชาติมาตรา 2(4) รัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจะใช้กำลังได้ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติมาตรา 51 และจะใช้กำลังตอบโต้ในการป้องกันตนเองตามหลักการที่เหมาะสมตามสัดส่วน (Lwando Xaso, 2020) ซึ่งหากพิจารณาในสงครามรูปแบบปัจจุบันที่มุ่งแสวงจะทดสอบการใช้นิวเคลียร์ การตอบโต้ด้วยอาวุธนิวเคลียร์จึงเป็นมหันตภัยต่อมวลมนุษยชาติอย่างยิ่งอันเนื่องจากนิวเคลียร์นั้นมีอันตรายจากกัมมันตรังสีที่แผ่ขยายออกไปในวงกว้างกระทบต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดบนโลกใบนี้ มาตรการป้องกันตนเองหรือการตอบโต้โดยใช้นิวเคลียร์จึงสมควรจะเกิดขึ้นเลยบนโลกใบนี้

ประเด็นของสถานการณ์โลกปัจจุบันจึงน่าจะต้องพิจารณาว่า จำเป็นหรือไม่ที่อาเซียนและรัฐไทยควรดำรงตนอย่างเป็นกลางแม้จะไม่ประกาศก็ควรแสดงออกทางพฤตินัย นั่นคือ รัฐเป็นกลางจึงควรเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ และไม่เห็นควรที่จะแสดงความเห็นในเชิงสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ว่าแนวโน้มผู้ชนะจากสงครามจะอยู่ในฝั่งที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงและศักยภาพในการใช้อาวุธสงคราม

ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อรูปแบบการเกิดสงครามยุคใหม่นั้นมา แนวคิดด้านปัญหาความมั่นคง ของทั้งสองฝ่ายมหาอำนาจที่ต้องการจะแบ่งแยกควบคุมกลุ่มประเทศที่ไร้ศักยภาพด้านอาวุธนิวเคลียร์ ในขณะที่สหประชาชาติเป็นองค์การเหนือรัฐที่เข้มแข็งที่สุดเวลานี้ โดยทุกชาติปรารถนาจะมีที่นั่งในองค์การสหประชาชาติ โดยหวังว่าองค์การเหนือรัฐจะควบคุมกิจกรรมระหว่างรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม นั่นเท่ากับว่าความเป็นกลางก็จะสูญสิ้นไปจากโลกนี้ ถ้ามีองค์การเหนือรัฐที่เป็นกลางอย่างแท้จริงจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างยุติธรรม แต่เนื่องจากสถานการณ์ที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติประกอบด้วยมหาอำนาจจากสองฟากฝั่งจะเป็นผู้ก่อสงครามเสียเองมากกว่าจะเป็นผู้คุมกติกา ปัจจุบันเห็นว่าองค์การสหประชาชาติไม่สามารถสกัดกั้นการใช้กำลังรุกรานและอาวุธที่มีอำนาจสูงได้ รัฐต่างๆ ก็จะกลับมาประกาศความเป็นกลางอีกครั้งเหมือนเช่นอดีตที่สันนิบาตชาติได้กระทำล้มเหลวมาแล้วก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้หลายประเทศแสวงหาความมั่นคงของรัฐ เช่น สวีเดน นอร์เวย์ เบลเยียม ฮอลแลนด์ เดนมาร์ก และลักเซมเบิร์ก

อนึ่ง ในการประกาศใช้คำว่า ความเป็นกลางนั้น ประกาศมิได้ชี้ว่าเป็นความเป็นกลางชั่วคราวหรือความเป็นกลางถาวร เมื่อศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของประกาศ ตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางแล้วเห็นว่าเป็นการตั้งเขตที่จะให้มีผลระยะยาว ไม่ใช่เรื่องชั่วคราว เพื่อจะได้มีสันติภาพและเสรีภาพที่มั่นคง ด้วยเหตุนี้ความเป็นกลางในประกาศ ค.ศ. 1971 จึงควรจะหมายถึง ความเป็นกลางถาวรซึ่งเมื่อตั้งขึ้นแล้วจะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายอื่นๆ ที่อยู่นอกเขตตามหลักความเป็นกลางถาวร ฝ่ายที่เป็นกลางจะมีหน้าที่รักษาความเป็นกลาง โดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการสู้รบของประเทศอื่นๆ ทั่วโลกและรวมทั้งไม่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองใด (Thomas Fischer Juhana Aunesluoma and Aryo Makko, 2019) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่อาเซียนประกาศในเวลาเดียวกัน ฝ่ายที่เป็นกลางจะได้รับการเคารพในความเป็นกลางโดยไม่ถูกรุกรานด้วยกำลังอาวุธและไม่ถูกแทรกแซงบ่อนทำลายทางอุดมการณ์ใดๆ จากทุกประเทศทั่วโลกเป็นการตอบแทน

ความเป็นกลางที่เหมาะสมกับอาเซียนและประเทศไทยจึงอยู่บนพื้นฐานของความประจบประแจง และความกำกวมของแนวคิดด้านปัญหาความมั่นคง ที่ส่งผลในทางปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายและความสำเร็จจากการที่อาเซียนและไทยมีความสัมพันธ์เชิงพึ่งพากับมหาอำนาจด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีซึ่งจะเป็นผู้กระทำการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ ทำให้ความเป็นกลางของอาเซียนและไทยไม่ชัดเจน

อย่างไรก็ตามเมื่อได้ศึกษาถึงแนวคิดเรื่องความเป็นกลางแล้ว นั้นสิ่งหนึ่งที่รัฐจะทำให้หลักความเป็นกลางบรรลุผลสำเร็จนั้น คือ ความไว้วางใจ สิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับปัญหาด้านความมั่นคง ในความเป็นจริงแล้วประเด็นด้านความมั่นคงมีความซับซ้อนมากกว่านั้น โดยแนวคิดด้านความมั่นคงยังมีลักษณะกำกวม ซึ่งหมายรวมถึงวัตถุประสงค์ของความมั่นคงด้วย เช่น วัตถุประสงค์ส่วนบุคคล ระบบการปกครอง รัฐ หรือเป้าประสงค์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสิ่งที่ทำให้รัฐ หรือ บุคคลของรัฐรู้สึกมั่นคงปลอดภัย นอกจากนี้การให้คำจำกัดความลักษณะของการรักษาความมั่นคง เช่น ก้าวร้าว ต้องการขยายอำนาจ ฉวยโอกาส ยอมรับความเสี่ยง รักษาอำนาจ มองหาความมั่นคง กลัวความเสี่ยง อาจนำไปสู่ปัญหา โดยอาจมองว่าเป็นการป้องกันตัวเอง หรือ เป็นการอ้างเหตุผลของรัฐผู้ละเมิด โดยมีรัฐจำนวนหนึ่งที่มุ่งรักษาสถานะของตน แต่รัฐส่วนมากมุ่งที่จะขยายอำนาจ (ซึ่งมักเป็นการรุกรานรัฐอื่นๆ) เมื่อมีค่าใช้จ่าย หรือความเสี่ยงน้อย ซึ่งความเป็นไปได้มีน้อยมาก โดยส่วนมากแล้วบางรัฐรุกรานรัฐอื่น เพียงเชื่อว่า การรุกรานรัฐอื่น เป็นในวิธีป้องกันตัว เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าความมั่นคงเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จในด้านอื่น ๆ เช่น นาซี เยอรมันยอมรับความเสี่ยงในการดำรงอยู่ของตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงโลกตามแนวคิดที่ตนเองเชื่อ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมความก้าวร้าวไม่เพียงแต่นำมาซึ่งความปรารถนาในการขยายอำนาจ แต่ยังรวมถึงความเต็มใจที่จะยอมรับความยากลำบาก และความอันตรายที่มาพร้อมกับการคุกคามรัฐอื่น ซึ่งบางรัฐพอใจและยอมรับกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แต่บางรัฐไม่พอใจและกระหายที่จะเปลี่ยนแปลง แม้ว่าการแยกประเภทรัฐต่างๆ ว่าเป็นรัฐที่พึงพอใจกับสถานการณ์ หรือเป็นรัฐที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตามนี้ไม่ใช่การแก้ปัญหาทั้งหมด มันมักไม่ชัดเจนสำหรับผู้ตัดสินใจว่า วิธีการไหนเป็นวิธีการที่ปลอดภัย และวิธีการไหนเป็นวิธีการที่อันตราย และมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งข้อจำกัดนี้สร้างความลำบากให้กับนักวิชาการที่สังเกตพฤติกรรมของรัฐ และตัวผู้ตัดสินใจเองซึ่งเป็นผู้ที่ต้องคาดการณ์พฤติกรรมของรัฐอื่นในอนาคต เช่น ในขณะที่ผู้นำร่วมสมัยฝั่งตะวันตก และนักวิชาการหลายๆ ท่านเคยเชื่อว่า การโจมตีเกาหลีเหนือของ Joseph Stalin เป็นความต้องการที่จะเสี่ยงมากขึ้น เพื่อขยายอาณาเขตคอมมิวนิสต์ แต่เป็นที่ปรากฏชัดในปัจจุบันแล้วว่า Joseph Stalin สั่งบุกเกาหลีเหนือเนื่องจากเขาเชื่อว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่ต่อต้านการคุกคามนี้ การที่ไม่สามารถแยกกลัทธิขยายอำนาจออกจากความมั่นคงได้ เนื่องจากการขยายอำนาจเป็นหนทางสู่ความมั่นคง อาจรู้สึกไม่ปลอดภัย และความไม่ปลอดภัยนี้ ไม่สามารถหายไปได้ แม้ว่าฝ่ายตรงข้ามแสดงพฤติกรรมที่ไม่น่ากังวล ความพยายามที่จะเป็นมิตรเป็นรัฐประเภทนี้เป็นความพยายามที่ไร้ผล และอันตราย เพราะเป็นการพยายามที่จะทำให้ผู้รุกรานสงบ ความจริงแล้วแรงจูงใจของรัฐ คือ เพียงเพื่อป้องกันตนเอง (Greg Grandin, 2015) ให้ความเห็นว่า การปฏิวัติระบบการปกครองนำมาซึ่งความแตกแยก ไม่ใช่เพราะว่ามันเป็นมรดกของความก้าวร้าว แต่เพราะว่ามันมีรากฐานมาจากความไม่ปลอดภัย ในกรณีที่สุดโต่งรัฐอาจรู้สึกไม่มั่นคงเพียงเพราะการมีอยู่ของรัฐอื่นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีปัญหาความมั่นคงเชิงลึกที่ทั้งสองฝ่ายพร้อมที่หยุดการขยายอำนาจ แต่เนื่องจากหลายเหตุผลทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ เช่น เหตุผลด้านความกลัวที่อำนาจของรัฐอื่นจะเพิ่มขึ้น เหตุผลด้านเทคโนโลยี เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่นอกเหนือการควบคุม และความต้องการอื่นๆ ในด้านความมั่นคง ตัวอย่างหนึ่งในการอธิบายเรื่องนี้ คือ สงครามเย็นซึ่งเป็นการชนกันระหว่างระบบสังคมที่แตกต่างกัน โดยอย่างหนึ่งที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกัน คือ โลกที่เป็น “ทาสครึ่งหนึ่ง เสรีครึ่งหนึ่ง” ไม่สามารถอยู่ได้ตลอดไป ปัญหาด้านความมั่นคงเชิงลึกนั้น สามารถแก้ไขได้หากรัฐมีความเชื่อใจกัน (Robert Jervis, 2019)

บทสรุป

ความเป็นกลางจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอาเซียนและรัฐไทยในยามสงครามหรือไม่ เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ โดยมุ่งประสงค์ความมั่นคงและเป็นอยู่อย่างถาวรหรือไม่ มากกว่าหลักการในกฎบัตรอาเซียนที่ปรากฏ เพราะ สภาวะปัจจัยสงครามยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป และการก้าวเข้ามาแทนที่ของชาติมหาอำนาจในเอเชีย อย่าง จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย แทนที่มหาอำนาจจากฝั่งตะวันตก และสหรัฐอเมริกา ล้วนส่งผลให้อาเซียนต้องปรับตัว ให้สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้กับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมถึงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรอบการทำงานของอาเซียนจะต้องแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกโดยเฉพาะประเทศคู่เจรจา แนวทางที่ อาเซียนใช้เป็นกลไกการประชุมที่นำโดยรัฐบาลของประเทศสมาชิกมาร่วมกันก่อตั้งสถาบันด้านความมั่นคง โดยการริเริ่มของอาเซียน ที่เรียกว่า ASEAN Regional Forum : ARF เนื่องจากอาเซียนคาดหวังว่า ARF จะเป็นสถาบันที่เสริมสร้างความมั่นคงทางการทูตให้กับอาเซียนและมีมุมมองจากภายนอกที่ประสานประโยชน์ ทุกฝ่ายมากขึ้น ไม่ได้เป็นกลางแบบอดีตที่ผ่านมา แต่มุ่งให้ประโยชน์เชิงสัมพันธภาพในรูปแบบสามเข้า ระหว่าง จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ปลอดภัยจากมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างแน่นอน อันจะทำให้รูปแบบสงคราม ยุคใหม่เกิดขึ้นในอาเซียนได้ยากมากขึ้น เนื่องจากผลประโยชน์ที่อาเซียนให้กับทุกฝ่ายโดยใช้อาเซียนเป็นฐาน เสริมสร้างศักยภาพให้แก่มหาอำนาจของตน ทั้งเศรษฐกิจและความมั่นคงในลักษณะผลประโยชน์ต่างตอบแทน ที่ให้กับทุกฝ่ายเท่าเทียมและเป็นกลาง

เอกสารอ้างอิง

- กรินทร์ ธนุเทพ. (2555). *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิญา เลื่อนฉวี. (2562). *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- สมบูรณ์ เสี่ยมบุตร. (2554). *การสร้างประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนา จำกัด.
- สมบูรณ์ เสี่ยมบุตร. (2560). *กฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้กันในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ พัฒนา จำกัด.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2558). *สถาบันพระปกเกล้า ปฎิญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัว เป็นกลาง*. (25 มกราคม 2563) สืบค้นจาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php>.
- Martin Dixon, Robert Mc Corquodale and Sarah Williams. (2016). *International Law*. United Kingdom : Oxford University Press.
- Terry D, Gill And Dieter Fleck. (2015). *The Handbook of The International Law of Military Operations*. United Kingdom : Oxford University Press.
- Lwando Xaso. (2020). *US airstrike in Iraq : International law, self defence and the problem of conjecture*. (10 March, 2020) Retrieved from <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2020-01-07-us-airstrike-in-iran-international-law-self-defence-and-the-problem-of-conjecture/>.
- Robert Jervis. (2019). *Was the Cold War a Security Dilemma*. (15 March, 2020) Retrieved from <https://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/15203970151032146>.

Thomas Fischer, Juhana Aunesluoma and Aryo Makko. (2019). *Neutrality and Nonalignment in World Politics during the Cold War*. (10 March, 2020) Retrieved from [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232330/Neutrality and Nonalignment in World Politics during the Cold War.pdf](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232330/Neutrality_and_Nonalignment_in_World_Politics_during_the_Cold_War.pdf).

Greg Grandin. (2015). *Henry Kissinger's genocidal legacy : Vietnam, Cambodia and the birth of American militarism*. (12 March, 2020) Retrieved from https://www.salon.com/2015/11/10/henry_kissingers_genocidal_legacy_partner/,November.